

Türk Tarihinde Göç Hareketleri Türklerin göç hareketleri, ilkçağlarda başladı, ortaçağların sonlarına kadar sürdü. Bu dönem içinde bir çok Türk boyları, Orta Asya'dan Hindistan, Uzakdoğu, Orta Avrupa ülkelerine göç ettiler. Bu göçler sonunda birçok Türk devleti kuruldu. [Hun Türkleri](#) , IV. yüzyılın sonlarına doğru Kuzeydoğu Asya'dan Doğu Avrupa'ya göç ettiler. Zamanla güneydoğuya kayarak, Orta Avrupa'ya, Balkanlara ve Tuna vadisine yerleştiler. [Göktürkler](#) 'in bağımsızlıklarını kazanmaları üzerine,

Juan-juanlar, [Avarlar](#) adıyla Orta Avrupa'ya göç etmek zorunda kaldılar (552'den sonra). Hun ve Avarların ardından Bulgar Türkleri de Balkanlar'a (Tuna'nın güneyi) geldiler. Bunları, Türklerle akraba olan ve kısmen beraber yaşamış bulunan Macar kabilelerinin Tuna havzasına göç ederek yerleşmeleri takip etti. Daha sonra

[Peçenek](#)

Türkleri, Balkanlar'da yerleştiler. Türklerin büyük küteler halindeki göçü, XI. yüzyılın sonunda oldu. 1071'de Sultan

[Alparslan](#)

'in Bizans'ı yenmesinden sonra, Türkler, büyük kabileler halinde Anadolu'ya yerleştiler. XIII. yüzyıldaki Moğol istilâsından kaçan bir kısım

[Türk aşiret ve boyları](#)

, İran yoluyla, Anadolu'ya geçtiler. Bu göçler sırasında geçtikleri yerlerde, devletler kurdular. Göç hareketi, XV. yüzyıla kadar sürdü ve on milyona yakın Türk, yurt değiştirdi. Başka bir büyük Türk göçü de Osmanlı Devletinin kurulmasından sonra Rumeli, Ege adaları, Mısır ve Kuzey Afrika ülkelerine oldu.

[Osmanlı Devleti](#)

'nin belirli bir iskân siyaseti vardı. İlk devirlerde, yeni fethedilen topraklara (özellikle Balkan yarımadasının çeşitli yerlerine) Anadolu'dan konar-göçer aşiretler, Türkmenler ve

[Yörükler](#)

yerleştirildi. Kıbrıs'ın fethinden sonra, oraya da bu şekilde göçler yapıldı. Bu bölgelere zamanla beş milyon kadar Türk yerleşti. Göç hareketi, imparatorluğun genişleme devresine kadar sürdü; duraklama devrinde son buldu.

[Rumeli](#)

'deki toprakların kaybedilmesi üzerine, buralardan gittikçe çekilen Osmanlı İmparatorluğu topraklarına doğru göçler başladı. Budin'in terk edilmesinden sonra daha da hızlanan bu göçlerde, hiçbir nizam görülmedi. Toprak kayıplarının 1700-1774 yılları arasında artmasına paralel olarak, göç hareketleri hızlandı. Belli başlı göçler, Kırım'dan, Kuzey Kafkasya'dan, Yunanistan'dan, Bulgaristan'dan, Yugoslavya'dan, Doğu Türkistan'dan gelerek Anadolu üzerinde toplandı.

Kırım

'dan. Kırım, Ruslar tarafından işgal ve tahrip edildiği sırada (1771), 35 000 Kırımlı Türk, kılıçtan geçirildi. Bu türlü şiddet hareketleri karşısında, Anadolu'ya ve

[Balkanlar](#)

'a göçler yapıldı (1785-1788). Bu göçlerin en önemlisi, 1789-1790 yılları arasında oldu ve 1800'e kadar devam etti. Böylece, yaklaşık olarak 500 000 kişi Kırım'dan ayrıldı. 1812'de Osmanlı Devletinin Rusya'ya karşı Fransa ile işbirliği yapması üzerine Ruslar, Kırım Türklerine yeniden zulüm yapmaya başladılar. 1815-1828 yılları arasında göçler devam

etti. Kırım'dan Türkiye'ye göçenler, Eskişehir yakınlarına yerleştiler. 1860-1862 yıllarındaki göçlere Nogaylar da katıldı ve 227 627 kişi göç etti. 1862'de, göç edenlerin sayısı 360 000 olarak tespit edildi. 1859-1864 yılları arasındaki Nogay göçleriyle birlikte göçmenlerin sayısı 700 000 oldu. 1874-1877 yıllarında yeni göç hareketleri görüldü.

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan (

[93 Harbi](#)

) sonraki göçler, 1890-1891'de daha da arttı. Bu göçler sırasında Kırım'dan 18-20 000 kişi ayrıldı. 1902-1904'te de göç edenler oldu. 1871 yılına kadar gelen göçmenler, imparatorluğun Rumeli sahillerindeki Köstence, Mangalya, Balçık, Burgaz, Varna şehirlerinden Balkanların içine Vidin'e kadar yayıldılar. Trakya ve Anadolu'da ise İstanbul, Edirne, Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Halep, İzmir, Konya ve Sivas şehirlerine yerleştiler.

Kuzey Kafkasya

'dan. Türklerin yoğun bulundukları bölgelerden biri olan Kuzey

[Kafkasya](#)

'ya ilk Rus akını, 1768'de oldu. Kuzey Kafkasya halkı, önce Türklerle birlikte Ruslara karşı savaştı; fakat düşmanın sayıca fazla olması yüzünden yenilerek, 10 000 kişilik bir kabile halinde Anadolu'ya göç ettiler. 1780-1800 arasında göç edenlerin sayısı 30 000'i buldu. 1812-1815'te 15 000, 1829'da 12 000 Kuzey Kafkasyalı Türk, Anadolu'ya göç etti. 1829-1859 yıllarında Ruslara karşı yapılan bağımsızlık savaşlarındaki yenilgiler, Anadolu'ya yeni göçlerin yapılması sonucunu doğurdu; 1855-1863 yılları arasında 295 000 kişi Türkiye'ye göç etti. 1864'te Batı Kafkasya ve Kuban havalisindeki Türkler, bir ay içinde yurtlarını terk etmek zorunda bırakıldılar. Bir milyondan fazla göçmenin büyük bir kısmı, yollarda öldü; ancak 600 000'i Trabzon, Samsun, Köstence ve Varna limanlarına gelebildi. Bir kısmı Akdeniz ve Ege limanlarına ve İç Anadolu'ya gönderildi. Göçmenlere yardım amacıyla, büyük şehirlerde yardım komisyonları kuruldu. Rumeli limanlarına inen bir kısım göçmenler, Niş, Priştine ve Kosova havalisine, Edirne ve İslimye taraflarına, Vidin eyaletine, Sofya ve Berkofça sancaklarına, Zıştovi, Niğbolu ve Lofça'ya yerleştirildiler. Rumeli'ye yerleşen Kafkas göçmenlerinin sayısı 175 000'i buldu. Anadolu'ya gelenler de Amasya, Adana, Adapazarı, Bursa, Çankırı, İzmit, İçel, Konya, Tokat ve Sivas'a, hattâ Halep, Şam, Amman ve Kıbrıs'a yerleştirildiler. Sonu gelmeyen göçler devam ettiği sırada, 1877 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) patlak verdi. Yeniden 500 000 kişi Kafkasya'dan Anadolu'ya göç etti. 1886'da 4000 kişi daha Türkiye'ye göç etti ve İzmit civarına yerleştirildi.

Âzerbaycan

'dan. Âzerbaycan'dan yapılan göçler, 1800'den sonra başladı. 1812-1815 arasında 7000, 1829'da 9000, 1860'ta 18 000 Âzerbaycanlı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgelerine geldi. 1877'de göçler daha da yoğunlaştı. Ayrıca, 1920'de 10 000 kişi daha göç etti.

Yunanistan

'dan. 1820'de

[Mora isyanı](#)

ndan sonra, Sakız, Girit, Epir ve diğer adalardaki Türklerin korunması, Osmanlılar için büyük bir mesele oldu. Avrupa'dan gelen gönüllü askerlerle Rum çeteciler, Teselya ve Ege adaları ile Mora'da oturan Türk ve Müslüman halka zulmetmeye başladılar ve 32 000 Müslüman Türkü öldürdüler. Rusya ile İngiltere arasında yapılan anlaşma (1826) ile bağımsız Yunan devleti kuruldu ve Müslüman halkı Yunanistan'dan çıkarma kararı alındı.

Mora'da bulunan Türklere ait arazi satın alınacak, halk, Osmanlı Devletinin bir kısım bölgelerine göç edecekti. Bu teklif Osmanlı Devleti tarafından reddolununca, Rus-İngiliz baskısına Fransızlar da katıldı.

Osmanlı donanması

Navarin

'de yakıldı (20 Kasım 1827). Fransızlar, karaya asker çıkardılar. 1828'de Rusya da harp ilan edince, Osmanlı Devleti, zor durumda kaldı. Edirne'ye ve Erzurum'a kadar Osmanlı toprakları saldırıya uğradı. Anadolu'ya göç başladı. İmzalanan

Edirne Antlaşması

'yla (1829) savaş son buldu. Yunanistan, Osmanlı Devleti tarafından tanındı. Bölgedeki Türklerin göç anlaşması İstanbul'da kabul edildi (1830).

II. Mahmud Han

, bu antlaşmayı önce kabul etmek istemedi, fakat İngiltere ve Fransa'nın baskısıyla, Mora'da oturan Türklerin altı ay içinde burayı boşaltmaları istendi. II. Mahmud Han, Mora'da daha fazla kan dökülmesini istemediği için, antlaşmanın şer'i şerife aykırı olmadığına dair

şeyhülislâm

dan fetva aldı, sonra Mora'dan Türk göçü başladı. Girit'te Rum katliâmı şiddetlenince (1864), buradaki Türk halkı zor durumda kaldı. Neticede Girit'ten Anadolu'ya ve İstanbul'a 60 000 kişi göç etti.

Birinci Dünya Savaşı

'ndan sonra, Yunanistan'daki Türklerden bir kısmı, Anadolu'ya göç ettiler.

Kurtuluş Savaşı

'nı takip eden

Lozan Antlaşması

hükümlerine göre yapılan

mübadele

sonunda, Türkiye'ye pek çok Türk ailesi göç etti (1923-1933 yılları arasında 384 000 kişi).Göçler, 1934-1960 arasında da devam etti 23 788 kişi Türkiye'ye geldi. 1960-1970 arasında 2081 kişi Yunanistan'dan Türkiye'ye yerleşti.

Bulgaristan

'dan. Rusların 1828'de Tuna'yı aşarak Edirne'ye kadar gelmesi ve Bulgarları Türklerin üzerine saldırtması sonucunda bozguna uğrayan şehir ve kasabalardan, perişan halde 30 000 Türk, Türkiye'ye göç etti. 1876'da Rusya, Almanya ve Avusturya tarafından Balkanlar bölündü. Avusturya, Bosna-Hersek'i aldı, ayrıca Bulgarlara ve Sırlara, Rusya himayesinde bağımsızlık verildi. Aynı yıl Bulgarlar, Türklere karşı şiddet hareketlerine giriştiler; buradaki Türkleri korumakla görevli Türk ordusunun hareketi, Avrupa devletlerinin müdahalesiyle durduruldu. Binlerce Türk, Edirne, İstanbul ve Anadolu'ya göç etti. 1877 Osmanlı-Rus Savaşından sonra yapılan

Berlin Antlaşması

'yla Bulgaristan devletinin kurulması kabul edildi. Bu durum, Bulgaristan'daki Türkler için kötü oldu ve 1876-1878 yılları arasında 200 000 Türk Edirne ve civarına yerleşti. 300 000 göçmen, Rumeli'den Anadolu'ya geçti. 75 000'i Halep ve Şam'a, 25000'i Adana'ya, 10 000'i Konya ve Kastamonu'ya, 10 000'i Kıbrıs'a yerleşti. Sivas, Amasya ve Diyarbakır'a beşer bin kişi, Cezayir'e 500 kişi gönderildi. Kuzey Bulgaristan'dan göç eden bir kısım Türkler,

Rodoplar'da Ruslarla çarpışan Pomaklarla birleştiler. Birçok silâhlı saldırıya uğrayan göç kafilesi, ağır kayıplar vererek Türkiye'ye gelebildi. Doğu ve Batı Trakya ile İstanbul göçmenlerle doldu. Birinci Dünya Savaşında Bulgaristan, Türkiye'nin müttefiki olunca, göç eden kafilelere bazı kolaylıklar gösterdi, fakat ellerindeki mal ve mülkün bedelini değerinden çok düşük olarak ödedi. 1885-1923 yılları arasında Türkiye'ye 500 000 kişi göç etti. 1927'den sonra yeniden şiddet hareketleri görüldü. Deliorman Türkleri, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçü göze alamadılar ve 1930-1933'te Romanya'ya, buradan da Köstence yoluyla Türkiye'ye geldiler. 1923-1933 yılları arasında göç edenlerin sayısı 101 507'dir. Yine Bulgaristan'dan 1934-1960 arasında 272 971 kişi Türkiye'ye göç etti. 1951-1952 yıllarında Bulgarlar, 154 385 Türk vatandaşını Edirne'ye gönderdi. Bütün bu göçlere rağmen bugün Bulgaristan'da halen 1 milyonun üstünde Türk vardır. Bu Türkler için, Bulgaristan yeni göç planları hazırladı. Buna göre, Türkiye'de yakın akrabaları bulunan Türkler, Türkiye'ye göç edebilecekti. 1970 yılının her ayında kafileler halinde Türkiye'ye göçler başladı. Türkiye'ye 1960-1970 arasında Bulgaristan'dan gelen serbest göçmenlerin sayısı 13125'tir.

Romanya

'dan. Romanya toprakları, Osmanlı İmparatorluğunun idaresindeyken, Besarabya ve Kırım'dan onbinlerce Türk buraya yerleşti. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşlarında, Rus orduları Tuna'yı aşarak Şumnu'ya kadar ilerlediği sırada, Akkerman, Bender, İsmail kalelerinde muhasarada kalan Türkler, Dobruca'ya; Eflâk ve Boğdan'da bulunanlar da güneye doğru göç ettiler. Böylece gelmiş olan bu göçmenlerin sayısı, 200 000 kişiyi aştı. Birçoğu da Anadolu'ya ve özellikle Eskişehir'e yerleşti. 1826'da yapılan Akkerman antlaşmasıyla, Müslüman ve Türklerin bu bölgede oturması şartlara bağlandı. Besarabya, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Rusların eline geçti. Dobruca, Rumenlere verildi. Devam eden Rus saldırılarından zarar gören Türkler, göç etmeye başladılar. Sonraki yıllarda Dobruca'dan 80-90 000 Türk, yurtlarını terk ederek Anadolu'ya yerleştiler. Bölgede kalan Türklerin Romen ordusuna alınmak istenmesi üzerine, Türkiye'ye yeniden göç başladı (1883). 1899'daki kıtlıkta Türk ahâli, Tulça sancağından Köstence ve Tulça yoluyla, denizden Anadolu'ya geçtiler. 1900-1923 arasında, göçlerde bir azalma görüldü. 1923'ten sonra, Dobruca'dan yeni göçler başladı. 1923-1933 arasında 33 852 kişi göç etti. Türklerden boşalan yerlere yerleştirilen Makedonyalı Ulahlar, takındıkları sert tavırlarla, Türk halkını fazlasıyla rahatsız ettiler. Bu durum, yeni Türk göçlerine sebep oldu. 1934'te 15 321 kişi göç etti. Romen hükümeti ile yapılan anlaşmalarla, göç işleri bir düzene sokuldu. 1935-1939 arası, toplam olarak 64 570 kişi göç etti. Romanya, 1939'da güney Dobruca'yı Bulgarlara bıraktı ve burada kalan 8000 Türk, 1952'de Türkiye'ye gönderildi. 1934-1960 yılları arasında Romanya'dan göç edenlerin sayısı 87 476'dır. Bu göçmenler, Trakya, Batı Anadolu ve diğer bölgelere yerleştirildiler. 1960-1970 arasında Romanya'dan 271 serbest göçmen geldi.

Yugoslavya

'dan. 1804'te isyan eden Sırp'ların şiddet hareketleri sırasında, Semendire'ye bağlı yerlerde Türklere karşı girişilen katliâmdan kaçanlar, Rumeli ve Bosna-Hersek'e göç ettiler. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşının başlamasıyla Ruslardan yardım gören Sırp'lar, Türkler üzerindeki şiddet hareketlerini ve baskıyı daha da arttırdılar. Bu sırada kaçabilen Türkler, Manastır, Üsküp ve Kosova'ya yerleştiler. 1826'da imzalanan Akkerman antlaşmasıyla, 150 000'e yakın Türk, Sırbistan'dan çıkarıldı; Belgrad ve diğer Türk kalelerinden 15 000 kadar Türk, Anadolu'ya göç ederek Sakarya ırmağı çevresine yerleşti.

1908-1923 yılları arasında 300 000, 1923-1933 arasında da 108 179 Türk, Türkiye'ye göç etti. Yugoslavya'daki rejim değişikliğinden sonra da göç hareketleri devam etti. 1934-1960 yıllarında 160 922 kişi Türkiye'ye yerleşti. Yugoslavya'dan göçler, daha sonraki yıllarda da yakın zamana kadar devam etmiştir. 1960-1970 arasında 43 753 serbest göçmen gelmiştir.

Doğu Türkistan

'dan. Bugün Çin idaresinde olan

Doğu Türkistan

, zengin madenlere sahip olması yüzünden bir çok istilâya uğradı. Bölgedeki halk göç etmeğe başladı. 1917'de 20 000 kişilik bir kabile Tibet'e, buradan da 1940'ta Hindistan'a sığındı. 1949'da Çin baskısından kaçan 7000 Türkistanlı, Türkiye'ye göç için yola çıktılar; bunlardan ancak 852 kişi Türkiye'ye gelebildi (1953) ve Adana, Konya, Kayseri, Niğde ve Salihli'ye yerleştirildi. Kısaca

Türkistan

'dan 1934-1960 arasında 2128 göçmen geldi. Türkistan'dan 1960-1970 arasında gelen serbest göçmenlerin sayısı 169'dur.

Kıbrıs

'tan. 1570'te Osmanlı idaresine geçen Kıbrıs'a, Anadolu'nun güney vilayetlerinden 50-60 bin Türk yerleştirildi. Böylece, adanın nüfusu 200 000'e çıktı. Ada, İngilizlere kiralınınca (1878), buradaki Türk halkı, Anadolu'ya göç etmeğe başladı. Bu göçlerle 15 000 kişi Anadolu'ya geldi. Lozan antlaşmasıyla ada İngilizlere bırakılınca, göçler daha da hızlandı ve 24 000 kişi Türkiye'ye geldi. 1878'den itibaren göç edenlerin sayısı 70 000'i buldu. Gelenlerin çoğu Ankara, İstanbul ve İzmir'e yerleştirildi.